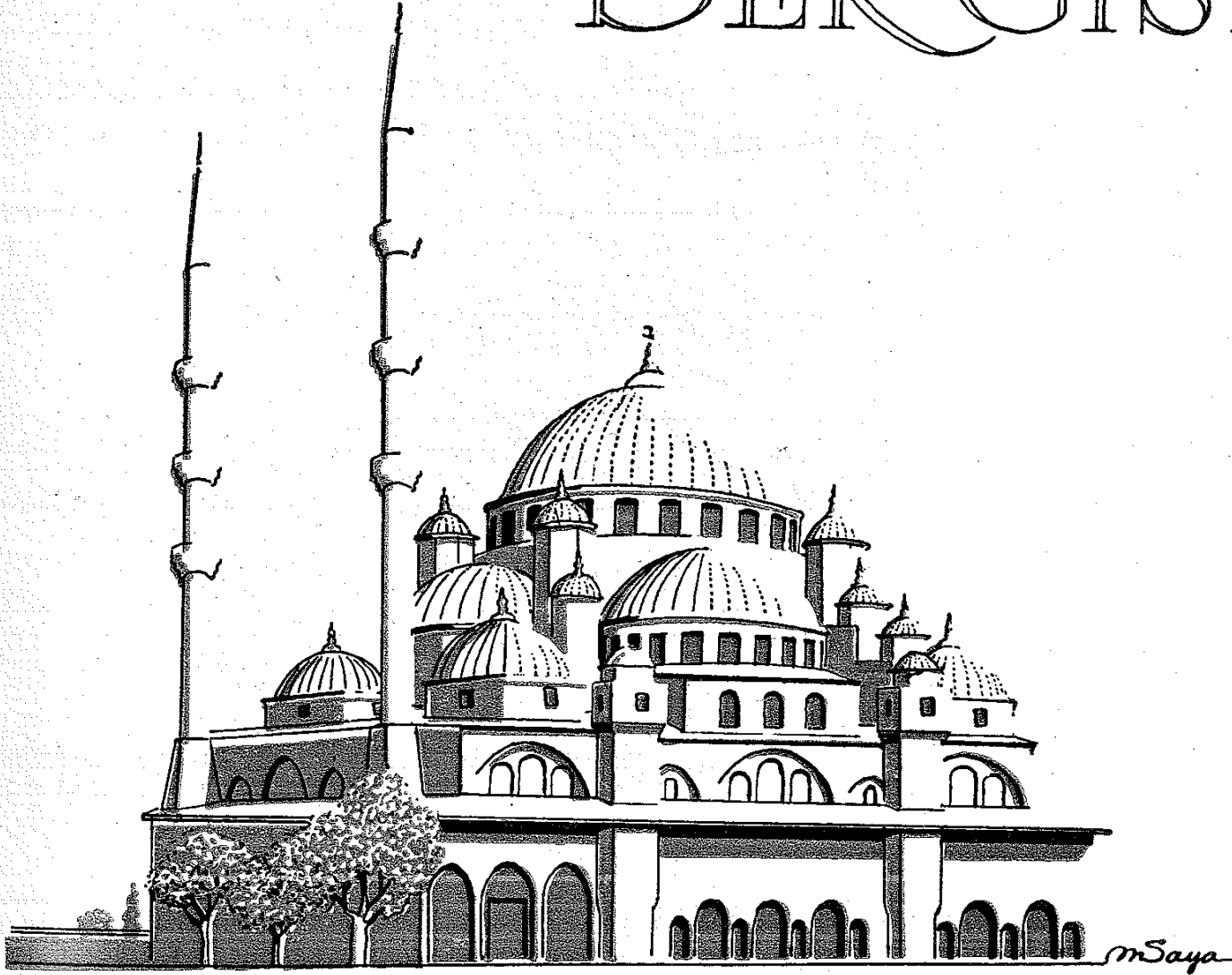

Diyanet

İŞLERİ

BAŞKANLIĞI

DERGİSİ

DİNİ - AHLAKİ - EDEBİ - MESLEKİ AYLIK DERGİ

5. Cilt

Kasım 1966

11. Sayı

MELEKLER VE İSLÂM AKİDESİNDEKİ YERİ

Dr. A. Arslan AYDIN

İslâm'da îman esaslarından biri de, Allâh'ın melekleri olduğuna inanmaktır. Meleklerle îman farz olduğu gibi onları ta'zîm ve tebcîl etmek de her mü'mine farzdır. İslâm akîdesine göre meleklerle îman, îman esasları arasında mühim bir yer işgal eder. Çünkü melekler ilâhî vahyi peygamberlere nakleden elçiler, bu âlemin nizamını sağlayan ve insanlara iyiliği ilham eden nûrânî varlıklardır. O halde vahye ve peygamberliğe inanmak, ancak meleklerle inanmakla olur. Yâni peygamberlere inanmadan önce onlara peygamberliği getiren meleğin varlığına inanmak gerekir. Bu bakımdan meleğe îman, peygamberliğe îman demektir. Meleği inkâr ise peygamberliği inkâr mânâsı ifade eder. İşte bu sebeptir ki, meleklerle îman, îman esasları arasında Allâh'a îmandan sonra yer almıştır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh'a îmandan sonra Meleklerine, daha sonra da Kitaplarına ve Peygamberlerine îman etmek zikredilmiştir (1).

Görülmeyen ve göremediğimiz meleklerin varlığını, bize Kur'ân-ı Kerîm ve onları bizzat gören Peygamberimiz haber vermiştir. Allah kelâmı olan Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği her haber, hak ve gerçeğin ifâdesidir. Peygamberler ise, doğrulukla muttasıftırlar ve asla yalan söylemezler. O halde bizler, müslüman olarak, Kur'ân ve Hadîsle sâbit olan, bütün geçmiş peygamber ve semâvî dinlerin varlığında ittifak ettikleri meleklerle inanmakla mükellefiz. Bu sebeple, şer'an sâbit olan melekleri inkâr etmek, küfrü îcab ettirir. Bu hususta vârid olan "Muhkem âyetler" i te'vile kalkışmak asla câiz değildir.

Şer'an sâbit olan meleklerin varlığını, insan aklı da inkâr etmez. Gerçi akıl, meleklerin ne varlığını, ne de yokluğunu kesin delillerle ispat edemez. Fakat akıl, bu gibi görülmeyen varlıkların muhal olmadığına, bilâkis vücûdu câiz olan şeylerden olduğuna delâlet eder. Çünkü melekleri inkâr için aklî veya ilmî hiçbir delil îrad olunamaz. Aksi halde, gözümüzle göremediğimiz ve bugünkü müspet ilmin ve felsefenin mâhiyetini bilemediği rûhumuzun ve aklımızın da varlığını inkâr etmemiz gerekir. Fakat göremiyoruz, mâhiyetini bilemiyoruz diye, ne rûhu, ne de aklı inkâr edebiliriz. O halde rûh gibi maddî olmayan ve "mücerredât" denilen mânecî varlıklara inanmaya mecbûruz.

Bu gibi varlıklar, müşahede ve tecrübeye dayanan müspet ilmin hududu dışında kalan, fizik ötesi, rûhânî yaratıklardır. Nitekim, Sokrat ve Eflâtun gibi ilâhiyatçı filozoflar, fizik ötesi rûhânî varlıkların mevcûdiyetine inanmışlar ve onlara: "Misaller Âlemi, Ervâh-ı Ulviyye, Ukul-i Âliye, Nüfûs-i Mücerrede" gibi isimler vermişlerdir. Bugünkü müspet ilimle uğraşan bilginlerin çoğu fizik ötesi

(1) Bakara: 285. "Peygamber, Rabbi tarafından inzâl olunan (Kur'ân) a inandı. Mü'minler de inandılar. Her biri Allâh'a, Meleklerine, Kitaplarına ve Peygamberlerine inandılar."

birtakım kuvvetlerin bu maddî âlemde görülen bâzı hâdiselerin vukuuna sebep olduğunu kabûl etmişlerdir.

Hülâsa; melekler de rûhumuz gibi vardır. Gerçi biz onları göremiyoruz. Fakat peygamberler görmüşler ve büyük bir melek olan Cebrâil'in elçiliği ile Allâh'ın vahyine mazhar olmuşlardır. Onlar, melekler vâsıtasiyle Allâh'ın emir ve nehiyelerini telâkkî ederek, beşeriyeti hidâyete sevk etmişlerdir. Nitekim mukaddes Kitabımız Kur'an da, Yüce Peygamberimiz'e aynı şekilde nâzil olmuş ve bize meleklerin varlığını haber vermiştir. Onun içindir ki biz müslümanlar, Kur'an-ın ve Peygamberimiz'in haber verdiği ve aklımızın da varlığını kabûl ettiği meleklerle inanırız. Çünkü melekleri inkâr, Mukaddes Kitapları ve Peygamberleri de inkâr etmeyi gerektirir.

MELEKLERİN MÂHIYETİ :

Meleklerin cins ve mâhiyeti hakkında çeşitli görüşler varsa da, meşhur olan; meleklerin, rûhânî ve nûrânî birer varlık olduklarıdır. Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetlerinde meleklerin maddî varlıklara mahsus olan yemek, içmek, uyumak ve evlenmek gibi hallerden, erkeklik ve dişilikten münezze, rûhânî varlıklar olduğu, kendilerine verilen bu büyük işleri ifâya, en kısa zamanda en uzak mesâfeleri katetmeğe, diledikleri şekil ve sûrette görülmeye muktedir, Hak Teâlâ'nın mükerrem kulları olduğu beyan olunmuştur (2). Bu bakımdan melekler, i'tibârî birer varlık olmayıp Allâh'a aslâ isyan etmeyen, O'nun emirlerini usanmadan yapan ve harfiyyen yerine getiren nûrânî, ma'sum ve şerefli kullardır. Nitekim Hak Teâlâ melekleri için (3) :

« لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ »

= ... Onlar, Allâh'ın emirlerine isyân edip, karşı gelmezler ve emrolundukları şeyleri - aynen - yaparlar." buyurmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de insanların topraktan, cinlerin ve şeytanın ateşten yaratıldıkları beyan olunmakta (4) ise de, meleklerin hangi maddeden yaratıldıkları sarâhaten bildirilmemiştir. Ancak Hz. Âişe (R.A.) dan nakledilen bir hadîse göre Peygamberimiz; cinlerin nâr (ateş) dan, meleklerin de nûr (ışık) dan yaratıldıklarını bildirmiştir (5). Bu hadîs, meleklerin maddî olmayan rûhânî ve nûrânî yaratıklar olduğunu, meleklerle cinlerin iki ayrı asıldan gelen iki ayrı varlıklar olduğunu gösterir. Meleklerin kendilerine mahsus olan bu mâhiyetleri, onların insan gözüyle görünmelerine mâni teşkil etmektedir. Çünkü insan gözü, - genel

(2) İsrâ: 40, Sâffât: 150, Zühurf: 19, Fâtır: 1, Enbiyâ: 26.

(3) Tahrîm: 6, Enbiyâ: 26.

(4) Sâd: 76.

(5) Sahîh-i Müslim: C. VII, S. 226, İstanbul - 1333 H.

olarak - melekler gibi maddî olmayan rûhânî varlıkları görebilecek şekilde yaratılmamıştır. Ancak, Cenâb-ı Hak peygamberlerine bu kuvveti verdiği için, yalnız onlar melekleri görebilirler.

MELEKLERİN VAZİFELERİ :

Kur'ân-ı Kerîm'in birçok âyetlerinde meleklerden bahsedilmiş, çeşitli vazîfeleri ve gördükleri işlere göre aldıkları isimler beyan olunmuştur. Kur'ân'a göre melekler üç büyük grupta toplanabilirler:

a) "İlliyyûn, Mukarrebun" diye anılan meleklerdir ki, bunlar dâima Hak Teâlâ'yı tenzîh ve tehlîl ile meşğûldürler. Allah muhabbeti ile dâima istiğrak hâlinde dirler.

b) "Müdebbirât" adıyla anılan melekler olup, bu kâinâtın nizam ve intizâmında ilâhî irâdenin icrâsına vâsıtalık ederler. Yâni hilkatın devâmını ve tekâmülünü temin ederler.

c) İnsanın rûhî hâli ve tekâmülü ile vazîfeli olan meleklerdir.

Bunların başında, meleklerin en büyüklerinden Cebrâil gelir ki, vazîfesi çok mühimdir. Bu vazîfe, insanları hidâyete sevkeden ve onları her iki dünyâda da saâdet ve selâmete ulaştıran ilâhî vahyi, peygamberlere tebliğ etmektir. İlâhî emâneti Peygamberimiz'e ve daha evvelki peygamberlere ulaştıran bu meleğe "Vahiy Meleği", "Rûhu'l Emîn" ve "Rûhu'l Kuds" isimleri verilmiştir.

Bu gruptaki meleklerin ikinci vazîfesi de, Allâh'ın peygamberlerine ve kuvvetli îman sahibi sâlih kullarına kuvvet vermek, sıkıntılı ve üzüntülü anlarında onları tesellî etmek ve mâneviyatlarını yükseltmektir. Nitekim Kur'ân'da mü'minlere, düşmanlarına karşı yardım için melekler gönderildiği müteaddit âyetlerde zikredilmiştir (6). Bu yardımın, mânevî bir yardım, kalbe itmi'nân ve müjde için olduğu, yine Kur'ân'da beyan olunmuştur (7).

İnsanların her türlü halleriyle ilgili meleklerin üçüncü vazîfesi ise, Allâh'a inanmayan kötü ruhlu insanlara verilen ilâhî cezâyı ifâ etmektir (8).

Meleklerin dördüncü vazîfeleri de yeryüzündeki insanların hidâyetleri için duâda ve onlara şefâatte bulunmaktır (9). Bu duâ ve şefâat, rahmeti her şeyi kaplayan Allâh'ın irâdesiyle bütün insanlar için ise de, meleklerin yalnız mü'minlere mahsus olan duâları daha kuvvetlidir (10). Peygamberler için olan duâlar ise, onları takdîs etmek ve risâlet vazîfelerine yardımcı olmaktır (11).

Meleklerin diğer bir vazîfesi de, insanlara iyi vehayırlı şeyleri telkin etmek sûretiyle doğru yola girmelerini ve rûhen yükselmelerini sağlamak, böylece onları

(6) Enfâl: 9, Âl-i İmrân: 123 - 125.

(7) Âl-i İmrân: 126, Enfâl: 10 - 12.

(8) Bakara: 210, En'âm: 158, Nahl: 33, Furkân: 26, 56, Enfâl: 50, Muhammed: 27.

(9) Şuâra: 5, Necm: 26.

(10) Mü'min: 7 - 9, Ahzâb: 43.

(11) Ahzâb: 56.

iyi ve asîl bir hayâta sevk etmek, saâdet ve selâmete erdirmektir. Yukarıda beyan olunduğu veçhile, meleklerin kâfirler için bile şefâat edip duâ etmeleri, onları rûhî yükselme yoluna sevk etmek içindir. Mü'minleri hakka, gerçeğe ve aydınlığa çıkarmaları ve peygamberlere selât-ü selâm getirmeleri ise, onların rûhî yükselme da'vâlarını ilerletmektir.

Meleklerden bir kısmının da özel vazîfeleri vardır. Meselâ "Hafaza" (12) denilen melekler vardır ki, her insana bunlardan iki melek müvekkeldir. Bunlar insanın her türlü iyi ve kötü hareketlerini yazarlar. Kur'ân'da bu meleklerle "Kirâmen Kâtibîn" (şerefli, ulu yazıcılar) adı verilmiştir (13). Melekler mânevî ve rûhânî varlıklar olduğu için, şüphesiz onların yazmaları, insanın yazması gibi değildir. Sonra bu kayıt işi bir ihtiyaçtan doğma olmayıp, insanoğlunu, işlerinde dikkat ve itinaya sevk etmeye mâtuf olan birtakım ilâhî hikmetlere müstenittir. Bir de "Münker ve Nekir" ismi verilen melekler vardır ki, bunlar, insana öldükten sonra sual sormaya memurdurlar.

Bunlardan başka, "Azrâil" adıyla anılan, ruhları kabzetmeye memur melek, "Mikâil" ismiyle ma'ruf, rızıkları sâhiplerine ulaştırmak ve yağmur yağdırmak, rüzgâr estirmek gibi tabii hâdiseleri tedbirle vazîfeli melek ve Kıyameti ilân eden Sûr'u üflemekle vazîfeli "İsrâfil" adlı melek vardır ki, bu üç melek, Cebrâil Aley-hisselâm meleklerin en büyükleri ve onların resûlleridir.

Peygamberler, meleklerin resûlü olan dört büyük melekten efdal ise de, bu dört melek, bütün insanlardan efdaldır. Bu husus, "İcmâ-i ümmet" ile sâbittir. Takvâ sâhibi insanlar da, diğer meleklerden efdaldır (14).

(12) İnfîtâr: 10, En'âm: 61.

(13) İnfîtâr: 11 - 12, Ra'd: 10 - 11.

(14) Fazla bilgi için bakınız: Şerh-i Mevâkîf: C. III, S. 216 - 229, İstanbul - 1311, Şerh-i Makâsîd: C. II, S. 146 - 149, İstanbul - 1277, İslâm Ansiklopedisi: C. 77, S. 661 - 664, Mevlâna Muhammed Ali (N. Akseki Ter.), İslâm Dini: S. 96 - 123.